

Tư duy phản biện (Critical thinking) trong kỹ năng đọc hiểu tiếng anh

Đoàn Thi Thu Phương*

* Trường Đại học NN, ĐHQG Hà Nội

Received: 19/01/2023; Accepted: 31/01/2023; Published: 15/02/2023

Abstract: Information is currently available in many platforms, both online and offline, which makes it difficult for students to identify whether the information is reliable or not. Fake news, that is not factual or genuine but presented to mislead readers, appears in all topics, impacting how readers think and act. Moreover, young learners can be considered to be the main consumers of fake news as they are most vulnerable and most exposed to social networks where information can be posted without censorship. It is, therefore, significant to teach young learners how to distinguish genuine news from fake news. In this article, steps to teach students how to think critically when reading an article will be presented.

Keywords: Reading, fake new, censorship, critical thinking

1. Đặt vấn đề

Ngày nay, thông tin có sẵn ở rất nhiều nguồn, cả trực tuyến và trực tiếp. Đặc biệt là thông tin được đăng tải trên Internet thường không có kiểm duyệt. Trong khi đó, Việt Nam lại có số lượng đáng kể người sử dụng Internet. Theo Datareportal vào tháng 1/2021, Việt Nam đã có gần 70 triệu người sử dụng Internet và đại đa số trong số đó là người trẻ tuổi. Điều đầy đồng nghĩa với việc là người trẻ có khả năng bị chịu ảnh hưởng lớn thì nguồn thông tin mà họ tiếp cận được trên Internet.

Tin giả, loại tin không phải sự thật và có mục đích đánh lừa người đọc, theo Zhang & Ghorbani, 2020 thì lại xuất hiện ở mọi chủ đề từ những chủ đề mang tính cộng đồng như kinh tế hay chính trị đến những chủ đề cá nhân như sức khỏe hay lối sống. Loại thông tin này ảnh hưởng trực tiếp đến cách mà người đọc suy nghĩ và hành động. Như đã trình bày ở trên thì người trẻ - người có thói quen sử dụng Internet - là đối tượng chịu ảnh hưởng nhiều nhất bởi loại thông tin này. Chính vì thế, hướng dẫn người trẻ lối tư duy có phản biện khi tiếp cận thông tin từ Internet là rất quan trọng.

Nhận thức được điều này, tác giả của bài báo này mong muốn được trình bày về cách mà giáo viên có thể hướng dẫn sinh viên có thể xác định được thông tin giả thông qua việc sử dụng tư duy phản biện trong kỹ năng Đọc. Hi vọng là từ đó, sinh viên sẽ hình thành được thói quen đọc có phản biện để tránh bị ảnh hưởng của thông tin giả.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Định nghĩa các thuật ngữ

a. Định nghĩa thông tin giả (fake news)

Thuật ngữ “fake news” được định nghĩa bởi Allcott & Gentzkow, 2017. là tin tức được tạo ra trong một bài báo nhằm đánh lạc hướng người đọc. Theo Punjabi, 2017 thì tin giả được mô tả là những câu chuyện chỉ chứa một phần sự thật, những câu chuyện bịa đặt, không có chứng cứ, và những câu chuyện mà đơn giản là người ta không đồng tình được. Zhang & Ghorbani, 2020 thì định nghĩa tin giả là tất cả các loại tin tức không thật được đăng tải và phát tán trên Internet nhằm mục đích thao túng người đọc nhằm trục lợi về tài chính, chính trị hay vì bất cứ mục đích cá nhân nào khác. Đây cũng chính là định nghĩa mà mô tả rõ được các đặc điểm cơ bản của tin giả

What? Cái gì? - Tin giả là tin không thật.

Where? Đăng ở đâu? - Đăng ở trên Internet.

Why? Tại sao đăng? - Đăng tải nhằm trục lợi.

b. Định nghĩa tư duy phản biện (Critical thinking)

Tư duy phản biện được Bloom, 1956 coi là một trong những kỹ năng nhận thức. Tuy nhiên, trong phạm vi bài báo này, tư duy phản biện được hiểu là một công cụ để xác định tin giả. Machete and Turpin (2020) nhấn mạnh tầm quan trọng của tư duy phản biện như một kỹ năng quan trọng để đánh giá độ tin cậy của thông tin từ trên Internet. Buluc (2018) cũng chỉ ra rằng giải pháp tốt nhất cho vấn đề thông tin giả là sử dụng tư duy phản biện vì nó giúp người ta giải quyết một cách hiệu quả với các vấn đề thực tế. Điều này đồng nghĩa với việc là nếu dùng tư duy phản biện thì người ta sẽ không bị lừa bởi thông tin giả.

c. Áp dụng tư duy phản biện vào việc xác định tin giả

Ứng dụng Suy nghĩ có phản biện (Critical thinking) vào xác định tin tức giả

Theo Buluc (2008), đánh giá độ tin cậy của thông tin bao gồm 2 quá trình tư duy phản biện.

Quá trình thứ nhất nhằm mục đích phân tích nguồn của thông tin qua các yếu tố sau:

- *The quality of content that the source often presents.*

Chất lượng nội dung mà nguồn thường đăng: Xác định loại thông tin thường đăng trên nguồn và độ cập nhật, chính xác và tin cậy của thông tin.

- *The source's track records.*

Số lần mắc lỗi của nguồn thông tin: Tìm hiểu xem nguồn này đã bao nhiêu lần bị mắc lỗi đăng sai thông tin và cách họ xử lý lỗi này.

- *The quality and renown of the authors.*

Phẩm chất và danh tiếng của các tác giả: Tìm hiểu xem tác giả có phải là chuyên gia trong chủ đề họ viết không.

- *The readership the source has.*

Độc giả của nguồn thông tin: Xác định đối tượng độc giả chính của nguồn là ai (bởi vì tin được đăng thường đại diện cho quan điểm chính của lượng độc giả đó)

Quá trình thứ 2 nhằm mục đích phân tích nội dung tin bằng cách đặt câu hỏi về các kỹ thuật được cung cấp trong cuốn sách "Asking the Right Questions: A Guide to Critical Thinking" được viết bởi Browne và Keeley (2011). Các câu hỏi bao gồm:

- *What are the issues and the conclusions?* Các vấn đề đưa ra là gì và có những kết luận nào? Bước đầu tiên trong việc hiểu thông tin là xác định đúng chủ đề của bài báo.

- *What are the reasons?* Lí do là gì?

Cần phải hiểu được tính liên kết logic giữa các ý được đưa ra trong bài báo.

- *Which words or phrases are ambiguous?* Có từ hay cụm từ nào tối nghĩa không?

Một lí do tạo nên tin giả là nó sử dụng từ ngữ thay thế dẫn đến việc tạo ra một nghĩa mới hoặc khiến cho nghĩa của câu không rõ ràng, khiến cho thông tin sai lệch.

- *What are the value conflicts and assumptions?*

Đâu là xung đột về giá trị và rút ra được điều gì?

Câu hỏi này liên quan đến câu hỏi số 2 nhưng tập trung vào tìm hiểu các xung đột xảy ra như là hệ quả của khác biệt về giá trị.

- *Are there any fallacies in the reasoning?* Có lỗi lập luận nào không?

Câu hỏi này nhằm xác định sự thiếu nhất quán và các lỗi lập luận.

- *How good is the evidence?* Các chứng cứ có hợp lí không?

Các nhận định đi kèm với chứng cứ thuyết phục sẽ quyết định độ tin cậy của thông tin đưa ra.

- *Are there rival causes?* Liệu có có nguyên nhân nào khác không?

Câu hỏi này tập trung vào việc xác định xem có các cách giải thích nào khác cho tình huống trong bài báo không.

- *Are the statistics deceptive?* Số liệu có giả không?

Số liệu rất dễ bị cố tình bịa đặt để phục vụ mục đích cá nhân.

- *What significant information is omitted?* Có thông tin quan trọng nào bị loại trừ hay không?

Bỏ đi thông tin quan trọng có thể ảnh hưởng đến cách mà các sự kiện được truyền đạt trong bài báo.

- *What reasonable conclusions are possible?* Có kết luận hợp lí nào khác không?

Một người suy nghĩ có phản biện nên tự đưa ra kết luận từ những thông tin được trình bày trong bài báo.

Nói chung, bằng cách đặt ra các câu hỏi ở trên, người đọc có thể xác định được liệu nội dung họ đang sử dụng có chính xác và đáng tin cậy hay không.

d. Tầm quan trọng của tư duy phản biện

Tư duy phản biện là kỹ năng tư duy cần thiết cho mọi lĩnh vực. Khả năng suy nghĩ rõ ràng và có lý trí rất quan trọng bất kể chúng ta đang làm gì. Nếu bạn làm việc trong lĩnh vực giáo dục, tài chính, quản trị hay pháp lý, thì tư duy phản biện hiển nhiên cực kỳ quan trọng. Nhưng kỹ năng này không chỉ giới trong một lĩnh vực cụ thể nào cả. Khả năng tư duy tốt và giải quyết vấn đề một cách có hệ thống là "tài sản" quý giá trong mọi lĩnh vực, nghề nghiệp.

Tư duy phản biện rất quan trọng trong nền kinh tế tri thức khi nó được thúc đẩy bởi thông tin và công

nghe. Nền kinh tế mới đặt ra những nhu cầu ngày càng tăng vào các kỹ năng vận dụng trí óc linh hoạt và khả năng phân tích thông tin, tích hợp các nguồn kiến thức đa dạng vào giải quyết vấn đề. Tư duy phản biện tốt thúc đẩy những kỹ năng tư duy này và rất quan trọng trong môi trường làm việc không ngừng thay đổi.

Tư duy phản biện cải thiện các kỹ năng thuyết trình và ngôn ngữ. Suy nghĩ rõ ràng và có hệ thống có thể cải thiện cách mà chúng ta diễn đạt các ý tưởng. Đối với phân tích cấu trúc logic của văn bản, tư duy phản biện cũng tăng khả năng hiểu rõ những gì đã được viết.

Tư duy phản biện thúc đẩy sáng tạo. Tìm ra giải pháp sáng tạo cho một vấn đề không chỉ cần đến các ý tưởng mới. Bản thân các ý tưởng mới này cũng bắt buộc phải hữu ích và liên quan đến vấn đề đang cần được giải quyết. Tư duy phản biện đóng vai trò cốt lõi trong việc đánh giá các ý tưởng mới, lựa chọn những ý tưởng tốt nhất và điều chỉnh chúng nếu cần thiết.

Tư duy phản biện rất quan trọng đối với quá trình phản chiếu bản thân (self-reflection). Để kiểm soát cuộc sống và làm nó trở nên có ý nghĩa, chúng ta cần nhận dạng rõ giá trị bản thân và tinh táo khi ra quyết định. Tư duy phản biện chính là thứ sẽ giúp bạn thực hiện những điều này một cách hợp lý.

Tư duy phản biện tốt là nền tảng của khoa học và dân chủ. Khoa học đòi hỏi việc sử dụng lập luận trong thử nghiệm và xác nhận các lý thuyết. Việc vận hành hiệu quả hơn của nền dân chủ tự do cũng đòi hỏi các công dân có cách suy nghĩ lý trí về các vấn đề xã hội để lan tỏa những giá trị đúng đắn và vượt qua những khuynh hướng và định kiến sai lầm.

2.2. Cấu trúc bài học áp dụng tư duy phản biện vào việc xác định tin giả

Kỹ năng: Đọc

Sinh viên: Trình độ B2

Mục đích: Sau giờ học, SV có thể xác định được bài báo có đáng tin cậy hay không và thông tin giả trong bài báo là thông tin nào.

a) Hoạt động chuẩn bị cho giờ học

GV đưa là hướng dẫn:

SV làm việc theo cặp hoặc theo nhóm tìm 1 bài báo tiếng Anh trên Internet

GV có thể chia chủ đề cho SV để đảm bảo sự đa dạng về chủ đề và lượng từ của bài báo.

GV có thể yêu cầu SV tóm tắt lại bài báo và xác định ít nhất 1 mẫu thông tin trong bài báo là SV coi là thông tin giả

SV sẽ chuẩn bị theo yêu cầu của GV và in bài báo mang đến lớp vào buổi học.

b) Hoạt động trong giờ học

GV phát cho SV cả lớp một bài báo ngắn và cùng sinh viên trả lời danh sách các câu hỏi

- *What are the issues and the conclusions?*
- *What are the reasons?*
- *Which words or phrases are ambiguous?*
- *What are the value conflicts and assumptions?*
- *Are there any fallacies in the reasoning?*
- *How good is the evidence?*
- *Are there rival causes?*
- *Are the statistics deceptive?*
- *What significant information is omitted?*
- *What reasonable conclusions are possible?*

GV định hướng giúp SV phân tích bài báo bằng cách trả lời các câu hỏi trên.

Sau khi hiểu được cách phân tích bài báo, SV trao đổi các bài báo mình đã chuẩn bị với các cặp/ nhóm SV khác.

SV lúc này sẽ thực hành phân tích thêm 1 bài báo nữa.

GV sẽ di chuyển trong lớp và giúp đỡ sinh viên nếu cần.

Sau đó, từng nhóm SV sẽ lần lượt trình bày về cách hiểu của nhóm mình với bài báo. (Hoạt động này sẽ cần kéo dài đến giờ học sau.)

3. Kết luận

Từ gợi ý về các bước tiến hành một bài học kỹ năng Đọc sử dụng tư duy phản biện, GV có thể linh hoạt áp dụng dựa vào trình độ của sinh viên. Ví dụ như rút gọn lại số lượng các câu hỏi nêu trên, chỉ giữ lại các câu hỏi chính. Giáo viên cũng cần chú ý tổ chức hoạt động theo nhóm, cặp và dần tiến đến hoạt động cá nhân để giúp sinh viên có thể dần tự lập trong quá trình tư duy phản biện. Giáo viên cũng có thể cân nhắc việc lồng ghép kỹ năng này vào một học phần kỹ năng Đọc. Mỗi tiết sẽ tập trung vào trả lời 1 đến 2 câu hỏi. Dần dần giúp sinh viên hình thành kỹ năng đọc có phản biện.

Tài liệu tham khảo

1. Allcott, H. and Gentzkow, M., 2017. Social Media and Fake News in the 2016 Election.
2. Bloom, B. S., 1956. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. *Cognitive domain*.
3. Browne, M. N., and Keeley, S. M., 2007. Asking the right questions: A guide to critical thinking. Pearson Education.